

مختصات عوالم سه گانه ذر

در عالم ذر اول، امتحان به ایمان به ولایت انبیا و اوصیا است و در ذر ثانی امتحان به دخول در آتش است...

در عالم ذر اول، امتحان به ایمان به ولایت انبیا و اوصیا است و در ذر ثانی امتحان به دخول در آتش است و ذر ثانی رویدادهایش قبل از آن است که کالبد آدم برپا شود و ذر ثالث مربوط به ارواح حیوانی است و پس از اینکه کالبد آدم دمیده شده، از پشت وی خارج می شوند.

به گزارش ایگنا، همایش «عالم ذر و عوالم پیش از دنیا»، امروز ۱۰ خردادماه به همت موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران به صورت مجازی برگزار شد. عبدالحمید راستی میمندی در این همایش با موضوع «عوالم ذر و شاخص های تفکیک آنها از یکدیگر در احادیث شیعه» به ایراد سخن پرداخت که متن آن را می خوانید؛

از عنوان می توان مفروضات مورد نظر در بحث را فهمید. یکی از مفروضات، مسلم دانستن وجود عوالم ذر است. اینکه آیا این عوالم واقعا هستند یا خیر و مسئله اثبات آنها به عهده این مقاله نیست. نکته دیگر متعدد بودن عوالم ذر است. بحث بنده بر این اساس است که ما عوالم پیشین را بیش از یک عالم می دانیم و براساس بررسی هایی که در احادیث داشتیم به سه عالم ذر می توان اشاره کرد. محدوده بحثی که در این مقاله صورت گرفته نیز در حد بررسی احادیث شیعه است، هرچند در مورد عوالم ذر در احادیث اهل سنت نیز روایاتی آمده است.

از این عنوان متوجه می شویم که این عوالم وجوه مشترکی دارند و در برخی مسائل اختلاف دارند و بحث بنده مشتمل بر این است که وجوه اختلاف را روشن کنیم، اما باید در ابتدا به وجوه اشتراک توجه کنیم. در همه این عوالم خداوند خودش را به انسان ها در صورت های مختلف و به انحاء مختلف معرفی کرده است و ربوبیت خود، نبوت پیامبر اسلام و ولایت اهل بیت(ع) را به همگان معرفی کرده و بر همه و از جمله بر انبیای خودش بر این معرفی ها، میثاق گرفته است و در هریک از این عوالم نیز خداوند به نوعی از همه امتحانی نیز به عمل آورده است تا مطیع از عاصی و مومن از کافر شناخته شود. اینها مواردی بود که در همه عوالم می توان دید.

وقتی که ما روایات عوالم ذر را که بسیار هم زیاد هستند و از حد تواتر خارج اند بررسی می کنیم یک مسئله برای ما خیلی اهمیت پیدا می کند و آن این است که چطور می توانیم مشخص کنیم که کدام یک از روایات و کدام دسته از روایات مربوط به کدام ذر از عوالم ذری است که مورد بررسی قرار می دهیم. وقتی که روایات مطالعه می شوند، ما بیان های مختلفی را می بینیم و همین مسئله باعث شده تا برخی چنین گمان کنند این روایات، روایات آشفته ای هستند، اما این طور نیست. اگر دقت صورت گیرد، می توانیم با یکسری شاخص هایی این عوالم را از هم جدا کنیم.

بر اساس بررسی هایی که انجام شده است، ما سه عالم ذر داریم که تحت عناوین ذر اول، ثانی و ثالث می توان از آنها یاد کرد. البته در روایات به تعبیری مانند ذر ثانی و یا ثالث برنمی خوریم، اما تعبیر ذر اول در چند روایت قابل مشاهده است و از این تعبیر می توان فهمید که ذرهای دیگر نیز وجود دارد. با بررسی های انجام شده برای ذر اول و تشخیص آن از عوالم ذر دیگر می توانیم شاخص هایی را داشته باشیم.

ذر اول شامل مجموعه روایاتی است که در آن ها از اظله و اشباح نام برده شده است، بدون اینکه ذکری از طین و تراب بشود. ظل به معنای شی و لیس بشیء است؛ یعنی چیزی که چیزی هست، اما در عین حال چیزی هم نیست؛ مانند سایه که در عین حال که هست، اما شکل مادی و مادیت ندارد. همچنین در این روایات از ابدان نورانی سخن به میان آمده است و گاهی نیز تعبیر شبه نور به کار رفته است و تعبیری مانند صورت هایی که مانند گرد و غبار هستند و صورت هایی که به صورت پنهان هستند و جنبه مادیت ندارند را داریم که از موجودات این عالم نام برده شده است که اینها نشان می دهند که این عالم مربوط به جنبه نورانی وجود انسان است؛ یعنی انسان ها در این عالم جنبه نوری داشتند و ماهیاتی برخوردار از وجود نوری بودند و جنبه های مادی در این مرتبه نبوده است.

امتحانی که رخ داده، ایمان به انبیا و اوصیا و قبول نبوت و ولایت است که البته گروهی در این امتحان سربلند شدند و مومن شدند و گروهی دیگر یا به قلبشان یا به زبانشان منکر شده اند و در شمار کافرین قرار گرفتند. اما وقتی که به روایات مراجعه می کنیم می بینیم دسته دیگری از روایات به ذره های جسمانی مادی اشاره دارد که این عالم مربوط به این ذره ها را ذر ثانی می نامند.

مشخصاتی که برای این ذره ها بیان شده این است که اینها از دو طینت تلخ و شیرین خلق شده اند و به صورت مورچه هایی روی زمین حرکت می کردند. بنابراین این ذره ها و موجودات جنبه جسمانی دارند و از موجودات نوری که شبح نور بودند جدا هستند.

امتحانی که برای این دسته از موجودات روی داده است امتحان به دخول در آتش است؛ چون خدا این ذره ها را از هم جدا می کند و گروهی را اصحاب یمین و در شمار مومنین قرار می دهد و گروه دیگر تحت عنوان اصحاب شمال هستند. کسانی که اهل شقاوت بودند اعتراض می کنند که خدایا چرا ما را در زمره اینها قرار دادی و خدا برای اینکه اتمام حجت کند آتشی را برمی افروزد و همه ذره ها را امر به دخول در آتش می کند. اصحاب یمین به سرعت داخل آتش می شوند، اما اصحاب شمال می ترسند و با این نافرمانی روشن می شود که آنها اهل عناد هستند. به این صورت خدا نشان می دهد سرنوشت در دست انسان است.

نکته دیگر در باب روایات ذر دوم این است که این رویدادها همه قبل از این است که خدا کالبد آدم را برپا کند و روح در آن بدمد. اما داستان در عالم ذر ثالث باز هم متفاوت است. دسته ای دیگر از روایات به عالمی اشاره دارند که در آن عالم ذره ها از پشت آدم خارج می شوند؛ یعنی خدا در این مرحله کالبد آدم را برپا کرده و در آن نفخ روح کرده و از پشت او، ذریه اش را خارج می کند و آنها مانند ذر ثانی روی زمین مانند مور راه نمی روند، بلکه در افق آسمان پراکنده می شوند و این یعنی آنها لطافتی بیش از ذره های مربوط به ذر ثانی دارند و می توان فهمید ذر ثالث عالم مربوط به ارواح حیوانی است که آنها نیز جسمانیت دارند، اما در یک رتبه لطیف تر هستند.

در ذر اول امتحان به ایمان به ولایت انبیا و اوصیا است و در ذر ثانی امتحان به دخول در آتش است و ذر ثانی رویدادهایش قبل از آن است که کالبد آدم برپا شود و ذر ثالث مربوط به ارواح حیوانی است و پس از اینکه کالبد آدم دمیده شده از پشت وی خارج می شوند.